

Микола ГУСЯТИНСЬКИЙ

Кафедра менеджменту

Національний університет державної податкової служби України

WPŁYW DECENTRALIZACJI INWESTYCJI FINANSOWYCH I INNOWACYJNYCH NA STRATEGIĘ ROZWOJU REGIONALNEGO

Streszczenie. W artykule przedstawiono aktualne problemy rozwoju regionalnego. Zwrócono uwagę na nieskuteczność współpracy między państwem a regionami, na przestarzałe metody regulacji państwowych, co prowadzi do poszukiwania nowych obszarów zarządzania innowacją i dostarcza motywacji do aktywnego działania samorządu.

Słowa kluczowe: rozwój regionalny, inwestycje, zarządzanie innowacjami.

THE RELEVANCE OF DECENTRALIZATION OF FINANCIAL RELATIONS IN INVESTMENT AND INNOVATIVE REGIONAL DEVELOPMENT STRATEGIES

Summary. In the article the current problems of regional development. Specified on the ineffectiveness of cooperation between the state and the regions, outdated methods of state regulation, which leads to finding new innovation management regions and provide them with incentives to actively self.

Keywords: regional development, investment, innovation management.

1. Вступ

Сучасний стан економіки регіонів України характеризується наявністю в більшості з них низки системних проблем, перш за все соціально-економічних, для вирішення яких необхідне залучення додаткових внутрішніх та зовнішніх інвестиційних ресурсів. Вирішення цього завдання можливе шляхом стимулювання інвестицій у економічний розвиток регіонів країни [1]. Наявність системних проблем розвитку регіонів, відсутність взаємовигідних зв'язків держави та регіонів, застарілість методів

державного регулювання спонукають до пошуку новітніх інноваційних методів управління регіонами та надання їм стимулів до активного саморозвитку.

Вагомий внесок у розвиток теорії і методології регіональної інвестиційної політики зробили вітчизняні та зарубіжні вчені: В.Артеменко, С. Буковинський, А.Гальчинський, В.Геєць, А.Даниленко, Б.Данилишин, А.Загородній, Ф.Заставний, С.Захарін, Б.Кваснюк, О.Коротич, Л.Тарангул, М. Федосов, О.Черевко, Л.Шаблиста та ін. Поряд з цим необхідно зазначити, що в умовах трансформаційної економіки, динаміка якої визначається як впливом світових глобалізаційних процесів, так і внутрішніх соціально-політичних чинників, актуальними є подальші дослідження з метою формування нових підходів до реалізації стратегії сталого регіонального розвитку.

2. Виклад основного матеріалу

Розробка інвестиційно-орієнтованої соціально-економічної політики розвитку регіонів – це конкретні, продумані дії, які мають привести до відповідального результату у короткостроковому та довгостроковому періодах. Це нелегкий шлях, який потребує значних зусиль із чіткої організації і жорсткого контролю інвестиційної діяльності [2, с. 56].

У науковій літературі пропонується класифікувати інвестиційні витрати бюджету згідно їх ролі у регіональному розвитку:

- інвестиції у розвиток бюджетного сектору;
- інвестиції у соціальну сферу (соціальні програми та соціальну структуру);
- інвестиції для розв'язання екологічних і техногенних програм;
- інвестиції в економіку (інфраструктуру та пряме інвестування в економіку) [3, с. 74].

Основною метою бюджетних інвестицій є визначення вектору спрямування бізнесу в розвиток реального сектору економіки та інвестиційне забезпечення соціальної сфери і збереження навколишнього природного середовища.

Протягом певного періоду в економіці України спостерігається ситуація, коли платоспроможний попит збільшується без відповідного зростання або ж навіть за різкого спаду виробництва споживчих товарів. Така тенденція охопила майже всі регіони, що спровокувало посилення інфляційних процесів. Структура багатьох регіонів України потерпає від внутрішньої незбалансованості, з одного боку, а з другого – від нераціонального використання власних виробничих ресурсів. Усе це негативно позначалося на соціально-економічному становищі як окремих регіонів, так і держави в цілому. Організаційного, юридичного, економічного та фінансового обґрунтування потребує сам механізм функціонування регіонів. Не можна відкладати формування стабільної дохідної бази, чіткого розмежування повноважень між центром

і регіонами, державою та місцевим управлінням, установлення функціональної градації регіональних видатків.

Важливим практичним інструментом реалізації державної регіональної економічної політики є чіткий законодавчий розподіл повноважень, відповідальності та фінансово-економічної бази між різними рівнями управління: загальнодержавним, регіональним і місцевим. Основою розвитку регіону є розробка реальної стратегії соціально-економічного розвитку.

Серед основних недоліків стратегічного планування розвитку регіонів в нинішньому законодавчому полі слід визначити наступні:

- 1) Різні бачення пріоритетів розвитку регіону обласними державними адміністраціями, обласними радами та групами впливу на рівні регіону, що суттєво перешкоджає своєчасній підготовці відповідних регіональних стратегій.
- 2) Формалізація процедур розробки і затвердження стратегій. Шаблонне використання розробниками стратегій відповідних Методичних рекомендацій Міністерства економіки України (2002 р.) залишає поза увагою значну частину важливих проблем місцевого розвитку тієї чи іншої території.
- 3) Декларативність стратегій розвитку регіонів: зміст стратегії не завжди відображає реальні потреби місцевого розвитку та можливості його ресурсного забезпечення.
- 4) Недієвість п.2 статті 5 Закону України „Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України” стосовно використання підприємцями показників, представлених у прогнозах та програмах, як орієнтирів своєї діяльності, внаслідок вказаних вище чинників. Слід, проте, зазначити, що у більшості випадків рішеннями обласних державних адміністрацій положення стратегій визначаються як обов’язкові до виконання.
- 5) Відсутність підпорядкованості та узгодженості стратегій, щорічних програм соціально-економічного розвитку регіонів, цільових програм, а також стратегій розвитку районів і міст.

Такі недоліки перешкоджають перетворенню стратегій на ефективний інструмент управління регіонами і стримують активне використання такого інструменту стимулювання розвитку регіонів як угоди щодо регіонального розвитку.

На рис.1. представлено структурний аналіз складових механізму підготовки, затвердження та реалізації стратегії соціально-економічного розвитку регіонів.

Особлива роль у реалізації стратегії економічного розвитку регіонів належить системі фінансування для формування та реалізації проектів. Державна фінансова підтримка та забезпечення стратегії розвитку регіону здійснюється за рахунок:

- коштів державного, обласного, районного бюджетів, сіл, селищ регіону;
- коштів Пенсійного та соціальних фондів;
- фондів охорони навколишнього природного середовища;
- інших джерел, не заборонених законодавством.

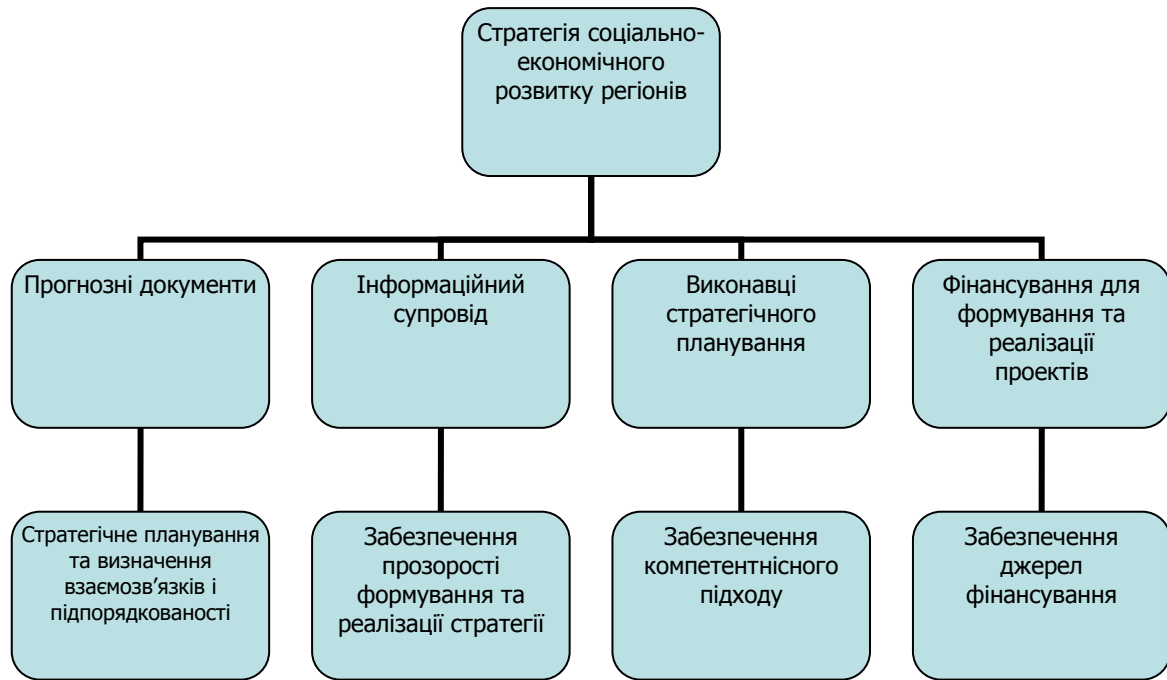

Рис. 1. Складові інституційного механізму підготовки, затвердження та реалізації стратегії соціально-економічного розвитку регіонів

Fig. 1. The components of the institutional mechanism of preparation, approval and implementation of socio-economic development

Source: to develop their own.

За рахунок бюджетних програм підтримки регіонального розвитку фінансуються заходи, спрямовані на виконання окремих стратегічних завдань, зокрема виконання угод щодо регіонального розвитку та програм подолання депресивності окремих територій.

За умов укладання Угоди щодо регіонального розвитку з Кабінетом Міністрів України забезпечується спільне фінансування стратегічних галузей і сфер, зокрема: житлово-комунальної сфери, сільського господарства, екологічної політики, освіти, охорони здоров'я, малого підприємництва, інвестиційної діяльності розбудови та модернізації інфраструктури.

Стратегії розвитку регіонів мають передбачати залучення недержавних джерел вітчизняного та іноземного інвестування за відповідними напрямками розвитку регіону; державного та недержавного кредитування стратегічних програм і проектів; ресурсів банківських і небанківських фінансових установ, акціонерного капіталу тощо.

Стратегії розвитку регіонів можуть передбачати наступні джерела фінансування заходів у відповідних сферах:

- демографічного розвитку – фінансування у межах державних програм;
- освіти – фінансування заходів із державного та місцевих бюджетів;
- охорони здоров'я – удосконалення моделі багатоканального фінансування охорони здоров'я шляхом створення відповідних економічних умов діяльності фондів,

- лікарняних кас та системи бюджетно-страхової медицини. Фінансування заходів із державного та місцевих бюджетів;
- житлової політики – фінансування у рамках державних та регіональних програм, залучення власних коштів забудовників;
 - житлово-комунального господарства – фінансування заходів у межах діючих державних та регіональних програм, а також проведення реформування структури управління житлово-комунальним господарством, запровадження альтернативних форм надання комунальних послуг на базі підприємств різних форм власності, впровадження в практику недержавних джерел інвестування;
 - структурних змін економіки – реалізація завдань у межах коштів, передбачених на фінансування державних і регіональних програм розвитку в Державному бюджеті України, місцевих бюджетах, за рахунок власних ресурсів суб'єктів господарювання, залучених коштів та інших джерел фінансування;
 - малого підприємництва – фінансування заходів у рамках Комплексної програми розвитку та підтримки малого підприємництва регіону з регіонального бюджету;
 - розвитку фінансової інфраструктури та фондового ринку – за рахунок власних і залучених банківськими й небанківськими фінансовими установами, акціонерними товариствами ресурсів;
 - розвитку інвестиційних процесів – фінансування заходів за рахунок коштів підприємств та організацій регіону, зовнішніх та внутрішніх інвесторів, державного й місцевих бюджетів;
 - інноваційної політики – за рахунок державного бюджету, власних ресурсів підприємств;
 - ринку праці і зайнятості населення – заходи фінансуються за рахунок коштів Фонду загальнообов'язкового соціального страхування України на випадок безробіття, коштів підприємств, інвестицій та інших джерел фінансування;
 - соціального забезпечення і страхування – за рахунок власних надходжень Пенсійного фонду, коштів державного бюджету, в обсягах, передбачених законами України про Державний бюджет України, коштів фондів обов'язкового державного соціального страхування;
 - екологічної політики – фінансування заходів, передбачених регіональними цільовими програмами, за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, фондів охорони навколишнього природного середовища та коштів підприємств.

Фінансування регіональних цільових програм здійснюється виключно в межах затверджених бюджетних призначень на їх виконання рішенням відповідної обласної ради про місцевий бюджет на відповідний рік згідно з розписом місцевого бюджету. Перелік програм, які фінансуються із залученням коштів місцевого бюджету, включається окремим додатком до щорічних програм соціально-економічного розвитку області.

Принципи формування та розподілу фінансових ресурсів між державним й місцевими бюджетами є ключовими механізмами регіонального розвитку. Держава повинна скеровувати свою політику на зміцнення фінансової автономії адміністративно-територіальних одиниць, сприяти зростанню бюджетних надходжень від їхніх власних доходів.

На рис. 2 представлено аналіз доходів до державного та бюджетів всіх рівнів в окремому регіоні (на прикладі Києво-Святошинського району за 2013 р.). Необхідно зазначити, що в цілому за минулий рік до державного бюджету та місцевих бюджетів всіх рівнів від району надійшло 2036035,2 тис.грн., (що становить 22,7% податків і зборів, які надходять до всіх рівнів бюджетів в Київській області), з них: до Державного бюджету надійшло 71,5%, до обласного бюджету – 8,1%, до районного – 12,2% та до місцевих бюджетів – 8,2%.

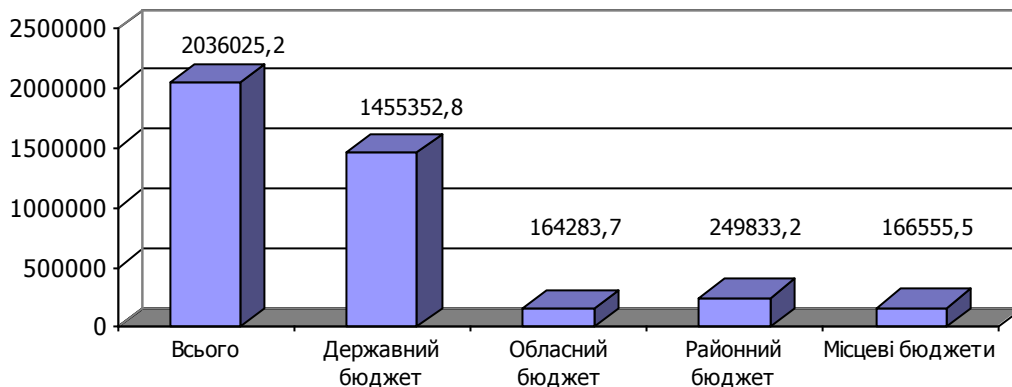

Рис. 2. Аналіз доходів до державного та бюджетів всіх рівнів по Києво-Святошинському району за 2013 рік (тис. грн.)

Fig. 2. Analysis of revenues to the state of the budget and by Kiev-Kiev area 2013 (thousand)

Source: to develop their own.

За підсумками роботи за 2013 рік надходження власних і закріплених податків та зборів до місцевих бюджетів району склали 416388,7 тис. грн. Основою формування доходної частини є податок з доходів фізичних осіб, що становить – 79,99% та плата за землю – 17,62%.

В той же час, аналіз видатків зведеного бюджету Києво-Святошинського району за 2013 р. (рис.3), показав заборгованість на рівні 42,89%, що свідчить не стільки про нестачу в надходженнях коштів, скільки про неможливість головних розпорядників бюджетних коштів їх використати. Однією з причин існуючого стану є знаходження коштів на єдиному казначейському рахунку, що уможливорює їх використання урядом за потреби по видатках державного бюджету.

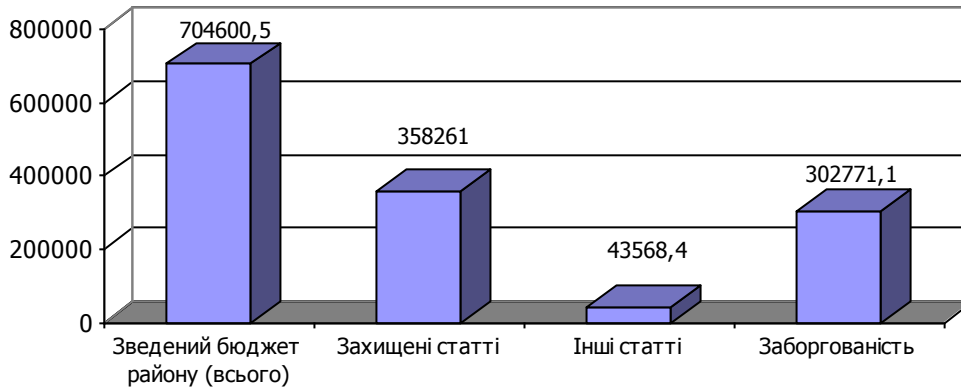

Рис. 3. Аналіз видатків зведеного бюджету Києво-Святошинському району за 2013 рік (тис. грн.)

Fig. 3. Analysis of the consolidated budget of Kiev-Kiev area 2013 (thousand)

Source: to develop their own.

В цілому зведений бюджет району розподіляється між виконаними захищеними статтями бюджету в кількості 358261 тис. грн. (з них заробітна плата 294506,3 тис.грн.) та іншими статтями – 43568,4 тис. грн. На рис. 4 наведено діаграму розподілу субвенцій державного бюджету по Києво-Святошинському району.

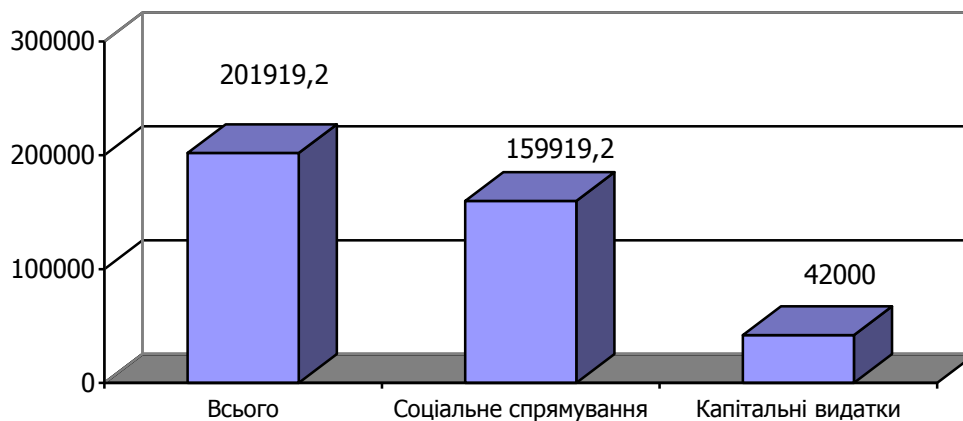

Рис. 4. Аналіз розподілу субвенцій державного бюджету по Києво-Святошинському району за 2013 рік (тис. грн.)

Fig. 4. Analysis of the distribution of state budget subsidies Kiev-Kiev area 2013 (thousand)

Source: to develop their own.

Необхідно зазначити, що біля 80% субвенцій мають соціальне спрямування, тобто не вкладаються в програми інноваційного розвитку регіону. Така тенденція в майбутньому може мати негативні наслідки, оскільки втрачається і час і ресурсний потенціал, що негативно відображається на рівні розвитку як регіону, так і національної економіки в цілому.

Аналіз показників свідчить, що виконання плану фінансування субвенцій державного бюджету, за програмами соціального спрямування виконано на 100%: (на виплату допомоги сім'ям з дітьми, малозабезпеченим сім'ям та інвалідам з дитинства,

дітям-інвалідам та тимчасової допомоги дітям; на надання пільг та житлових субсидій населенню на оплату електроенергії, природного газу, послуг тепло-, водопостачання і водовідведення, квартирної плати (утримання будинків і споруд та прибудинкових територій), вивезення побутового сміття та рідких нечистот)). В той же час, фінансування субвенцій державного бюджету, за програмами по капітальним видаткам виконано на 16,46%. На основі проведеного аналізу ефективності використання коштів місцевих бюджетів субвенцій державного бюджету можемо зробити наступні висновки:

- головні розпорядники місцевих бюджетів, навіть за умови 100% їх наповнення, не можуть гарантовано фінансувати програми і проекти соціально-економічного розвитку, що пов'язано значною мірою з тим, що всі кошти знаходяться на єдиному казначейському рахунку і уряд їх використовує для нагальних потреб державного бюджету;
- основою формування доходів до місцевих бюджетів є державний податок – податок на доходи фізичних осіб.
- субвенції державного бюджету переважно спрямовані на соціальні виплати та програми, приблизно 80%;
- спостерігається тенденція до невиконання капітальних видатків за відсутності дохідної частини державного бюджету;
- нестабільність мотиваційних механізмів розроблення та реалізації програм розвитку регіонів, що, в першу чергу, пов'язано з значною часткою «ручного» управління фінансами бюджетів всіх рівнів.

На основі вищевикладеного можна зробити висновок, що основним напрямком сучасного економічного розвитку України повинна стати децентралізація фінансових відносин та підвищення ролі місцевих органів влади в забезпеченні ефективного розвитку територій. Для реалізації відповідної стратегії необхідно вирішити низку проблем, пов'язаних з удосконаленням методів формування та використання фінансових ресурсів адміністративно-територіальних одиниць (регіонів). Незважаючи на проголошений на державному рівні інвестиційно-інноваційний принцип розвитку економіки України, залишається невизначеним питання належного законодавчого регулювання бюджетних правовідносин та механізму відповідальності за порушення бюджетного законодавства, що викликає ряд негативних соціально-економічних наслідків. Зокрема, одним із таких наслідків є недостатнє фінансування інвестиційно-інноваційного розвитку регіонів [4, с. 156]. Тому серед першочергових завдань державної регіональної політики слід визначити:

- децентралізацію фінансових відносин;
- відмову від єдиного казначейського рахунку;
- реорганізацію державного казначейства;

- відкриття рахунку регіональних та місцевих бюджетів з вільним доступом до користування своїми фінансами головних розпорядників регіональних та місцевих бюджетів;
- збільшення рівня самодостатності місцевих бюджетів шляхом удосконалення податкового законодавства, зокрема через удосконалення системи місцевих податків і зборів;
- удосконалення системи відповідальності за порушення бюджетного законодавства;
- з метою покращення інвестиційного клімату доцільним є перегляд державних і місцевих податків і зборів, зокрема спрямування частини податку на прибуток підприємств для формування доходів місцевих бюджетів, що сприятиме підвищенню ефективності програм еколого-збалансованого розвитку регіонів.

Бібліографія

1. Рябека О. Г.: Перспективні механізми державного управління інвестиційним розвитком регіонів //Електронне наукове фахове видання «Державне управління: удосконалення та розвиток» – <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=625>
2. Мітал О.Г.: Інвестиційний поєнціал бюджетної політики регіону / О.Г. Мітал // Економіка та держава 2010, № 11, с. 56-59.
3. Малиняк Б.С.: Інвестиційні видатки місцевих бюджетів України: теоретична концептуалізація та оцінка практики їх здійснення / Б.С. Малиняк // Наукові праці НДФІ 2006, № 1(34), с. 167.
4. Дорошенко Г.О.: Інвестиційне забезпечення конкурентоспроможного розвитку економіки регіону на основі інновацій/ Г.О. Дорошенко // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право 2012, № 3, с. 144-151.

Abstract

Regional development strategies should include the use of different sources of domestic and foreign investment in the relevant areas of regional development; resource banking and non-banking financial institutions, etc.

Based on the analysis of the implementation of regional development programs, we can conclude that the current task is the decentralization of financial relations and the role of local authorities in ensuring effective development areas.